

કોહીનુર ગજલ કાવ્ય.

દોહરો.

Reg No. 94

માઠી અને લહડા તથા, જે મુશ્કોનો ભંડાર છે;
ફનીયામહી સૌ પ્રાણીનો, ઉદ્ધાર તે કરનાર છે;
દેશ સેવા પ્રેમથી, કરવીજ એ વહેવાર છે;
પ્રાચી હૃદયમાં ધારવું, તે સુમનો આચાર છે;

રચનાર,

કવિ જોગીલાલ રતનચંદ પાટણવાલા.

૬. ઝવેરીવાડો સંભવનાથની ખડકી-અમદાવાદ.

જપાત્રી પ્રસીદ્ધ કર્તા.

મગનલાલ રણછોડદાસ, ગીરીનારાયણ આત્યાચ્છેદી.

આવૃત્તિ ૧ લી] પ્રત ૨૦૦૦ [સને ૧૯૨૧

કીમત ૦-૨-૦

૮૫૨૫

વંદે માતરમ્.

શુદ્ધ ખાદી પહેરીને જસ બોલો વંદે માતરમ્,
 દેશની સેવા કરીને બોલો વંદે માતરમ્. ૧
 શુદ્ધ નીતી સીખીને શુદ્ધ વર્તન વંદે માતરમ્;
 અહીં સાહે વીરાય આપનો અસહકાર વંદે માતરમ્. ૨
 વીદેશી કાપડ છોડવું જસ ખાદી વંદે માતરમ્,
 જલની ન બીક રાખો સેવા વંદે માતરમ્. ૩
 રેંટીયો કાંતતી વેળા બોલો વંદે માતરમ્;
 સ્વરાજની છે શુદ્ધ કુચી મંત્ર વંદે માતરમ્. ૪
 મહાત્મા ગાંધીને ખ્યારો જાપ વંદે માતરમ્,
 દેશ માટે દુખ ખમીલો સુખ વંદે માતરમ્. ૫
 ભોગીલાલ બોલે પ્રેમથી નીલજપો વંદે માતરમ્;
 સ્વતંત્રતાની કુચી લેવા ન ભુલો વંદે માતરમ્. ૬
 ખાદી.

કરવાને દેશ આખાદી તમે સૌ વાપરો ખાદી;
 સુતર કાંતી તમે હાથે હવે સૌ પહેરજો ખાદી.
 વીદેશી મોહ ત્યાગીને શીખોને પાઠ વૈરાગી,
 શીક્ષણ શીખો તમે દેશી બાળક સા વાપરો ખાદી.
 હિન્દી બેનો સમજી લો વીદેશી મોહ છોડીદો;
 કહે છે મહાત્મા ગાંધી હવે અંગે ધરો ખાદી.
 છાશઠ-ફોડ ધન બચાવો સ્વદેશી રેંટીયો લાવો,
 કહે ભોગી સ્વરાજ્યનો લ્હાવો લેવો હોય તો પહેરો ખાદી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાખિટ્ટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૧૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ કોશીપુર ગામના કાવ્ય

વિષય ૬-૧૪

કોહીનુર ગજલ કાવ્ય.

દોહરો.

માટી અને લકડા તથા, જે ગુણનો મંડાર છે;
દુનીયામહી સૌ પ્રાણીનો, ઉદ્ધાર તે કરનાર છે;
દેશ સેવા પ્રેમથી, કરવીજ એ વહેવાર છે;
વાંચી હૃદયમાં ધારવું. તે સુઘનો આચાર છે;

રચનાર,

કવિ ભોગીલાલ રતનચંદ પાટણવાલા.

ડે. ઝવેરીવાડો સંભવનાથની ખડકી-અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસીદ્ધ કર્તા.

મગનલાલ રણછોડદાસ, ગીરીનારાયણ સત્યાગૃહી.

આવૃત્તિ ૧ લી] પ્રત ૨૦૦૦ [સને ૧૯૨૧

કીમત ૦-૨-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ મંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૬૫૫

૬-૧૬

શ્રી આદર્શ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં પંડિત વાડીલાલ હાલ્યાભાઈએ છાપ્યે.
ડે. પાંચકુવા નવાદરવાળ-અમદાવાદ.

કોહીનુર કાવ્ય સંગ્રહ.

માટીના ગુણ.

દોહરો.

સમજાવું છું હું પ્રીતથી, શું માટીનો વહેવાર છે,
દુનીયાતણા જીવો જીવે, એ માટીનો આધાર છે;
માટીતણા છે ગુણ તે, સમજાવું છું નર નારને,
સમજો તમે સૌ પ્રેમથી, સુખશાન્તિના વહેવારને.

ગજલ.

અજબ છે ગુણ માટીમાં, આલમને હું બતાવું છું;
જગરથી જાણીને લીલમાં, આલમને હું બતાવું છું. ૧
લઈ કુંભાર કોદાળી, જાણે છે ખોદવા માટી;
સર્થ કયમ શોખ માટીની, આલમને હું બતાવું છું. ૨
ખોદે કોદાળીએ તે તો, ગુણો ભરી ઘેર લાવે છે;
પછાડે જમીનના ઉપર,

નહીકરે ક્રોધ માટી તો, પાણી કુંભાર નાંખે છે,
ખનાવે પીંડતો તેનાં, ૪

ચઢાવે ચાકળા ઉપર, ચોરશી ફેરવે ફેરા;
ખનાવે ઘાટ ત્યાં કાચો, આલમને હું ખતાવું છું. ૫

કરે શીક્ષા પછી એવી, નીહાળી ત્રાસ આવે છે;
પતીવૃત છોડે નહીં એ તો, આલમને હું ખતાવું છું. ૬

પતીના દુખમાં પોતે, અનંત દુઃખો ખમી રહે છે;
પુરે છે પેટ કુટુંબીનાં, આલમને હું ખતાવું છું. ૭

છતાં નહીં ક્રોધને લાવે, પતી દુકમમાં રહેતી;
આહા શું પ્રીત માટીની, આલમને હું ખતાવું છું. ૮

નાંખે છે તેને (નિમાડે) ધખાવે ખુબ અમીમાં;
છતાંએ શુદ્ધ સતી કેવી, આલમને હું ખતાવું છું. ૯

સતી સીતા સુકન્યાએ, પતીવૃત જે બળવું છે;
તેવું પતીવૃત માટીનું, આલમને હું ખતાવું છું. ૧૦

ધખે છે પોતે અગનીમાં, છતાં પ્રભુ સત્યનો બેલી;
ખતાવે પારખુ એવું, આલમને હું ખતાવું છું. ૧૧

આવે છે બહાર પોતે પણ, રહે હસતે મુખે શોભી;
સતીના એક એ જેવી, આલમને હું ખતાવું છું. ૧૨

થયા જ્યાં ઘાટ એ તૈયાર, પતી પોષણ તણે કાજે;
 ટકે પૈસેજ વેચાતી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૩
 નેંમાડે થાય જ્યાં તૈયાર, કહેવા કુંભાર આવે છે;
 આવે ત્યાં ગામની નારી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૪
 શીક્ષા તો નારીયો કરતી, ટકેરા બહુજ તો દેતી;
 છતાં નહી ક્રોધ તો કરતી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૫
 વળી સુલક્ષણી બેઢનો, બલીયાં મારી જીવે છે;
 ફૂટી છે કે રહી આખી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૬
 લઈને ગામની નારી, જાએ કુવેજ પાણીયારી;
 કરે છે શીક્ષા ત્યાં કેવી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૭
 દયા નહી દીલમાં ધરતી, ગળામાં ફાંસો તો દેતી;
 કુવામાં તેહને નાંખી, આલમને હું બતાવું છું. ૧૮
 બચાવા હાથ મજબુત છે, જેવા કે માહત્તમા ગાંધી;
 બાઝ્યું છે દોરડું જેણે, જગતને હું બતાવું ૧૯ છું.
 એવે છે હાથ દોરડું તો, ઘડે ઉપર પછી આવે;
 જગતને પાય છે પાણી, આલમને હું બતાવું છું. ૨૦
 આવે છે ઘેર મહેમાનો, પડે છે તાપ ઉનાળે;
 પીવાડે ઠંડુ તે વારી, જગતને હું બતાવું છું. ૨૧

સુધડ તો તેજ કહેવાતી, હોયો છે ઘર તણી નારી;
 માટીના ગુણથી સુધડ, આવમને હું ખતાવું છું. ૨૨
 કદાપી ઠેસ વાગેને, મદુકી ફૂટી જાયો ભે;
 બેનો છે દીલની લોભી, આવમને હું ખતાવું છું. ૨૩
 લઈને કાંઠેલો તેનો, ચુલામાં તેને રાખે છે;
 રાંધેલું ધાન સાચવવા, જગતને હું ખતાવું છું. ૨૪
 ચડે નહીં જીવકે જંતું, જગતને સાચવે સાફ;
 કહેવાયે દુખ ભંજન તે, જગતને હું ખતાવું છું. ૨૫
 એવા છે માહાત્મા ગાંધી, જગતના હીતને સાફ;
 કરે છે દેશની ચીંતા, જગતને હું ખતાવું છું. ૨૬
 વળી જે ઠીકરી તેની, બેનોતો નહીજ છોડે છે;
 રાખે છે તે તીબેરીમાં, જગતને હું ખતાવું છું. ૨૭
 કરાવે કામ ભંગીનું, છતાં તે કોધ ના કરતી;
 અજબ છે ગુણ માટીના, જગતને હું ખતાવું છું. ૨૮
 માટે દુનીયા તણા લોકો, માટીના ગુણ તો સમજો;
 સહન સીલતા તમે શીખો, જગતને હું ખતાવું છું. ૨૯
 અજબ છે આત્મ બળ તેનું, માટીનું આપ સમજો તો;
 કહે છે હાસ લોગીલાલ, જગતને હું ખતાવું છું. ૩૦

ઉપસંહાર.

માટી રૂપી હિંદ માતાને કુંભાર રૂપી વીદેશી ઘણીજ હેરાન કરે છે ત્યાં હાથ રૂપી માહત્મા ગાંધીજી દોરડા રૂપી હિન્દુસ્તાનને બચાવે છે. અને માટી રૂપી હિન્દ માતાને પણ બચાવી જેમ માટીની માટલી જગતને પાણી પામે છે તેમ માહત્મા ગાંધીજી હિંદવાસીઓને આત્માનો મહીમા સમજાવી ગુલામીમાંથી મુક્ત થવા માટેનો ઉપદેશ આપી રહ્યા છે.

આ જગતમાં દરેક વીષય ઉપર વીચાર કરતાં નવીન નવીન જ જોવામાં આવે છે. જ્યારે એક વખત સેવક જંગલમાં ફરવા સારૂ ગયો હતો. તે વખતે જંગલમાં ઘણીજ ઝાડી જોઈ પણ તે ઝાડીમાં ફક્ત લાકડા સીવાય કંઈ પણ જોવામાં ન આવ્યું ત્યારે લાકડું દુનીયામાં શું શું કામમાં આવે છે. તે જગતને બતાવવાની ઇચ્છાથી સેવક અલ્પ બુદ્ધિથી ચીતાર સમજાવે છે.

ગજલ.

અજબ છે ગુણ લકડીકા જગત સૌ પ્રીતથી સમજે;
જાદુઈ ગુણ તેનામાં, જગત સૌ પ્રીતથી સમજે;
પાળે છે જગત આખાને, ઘણો ઉપકાર તે કરતી;
પરાયા દુખમાં દુખી, જગત સૌ પ્રીતથી સમજે;

(સજન.)

સૌ ભાઈ મુણે સજન મેરા, દેખો ગુણ વોહ લકડીકા;
 છસ વખત તેરા જનમ હુવા જબ, દેખો ગુણ વોહ લકડીકા.
 વીવીધ જાતકા લાએ રમકડા, વોહી રમકડા લકડીકા;
 છસ વખત તેરા જનમ હુવા, દેખો પારણા લકડીકા.
 પાંચ વરસકી હુઈ ઉમર જ્યાં, ગયા ભણવા નીશાળ ભણી;
 વીવીધ જાતકા લાયા પાઠીયા, વોહણી લેખન લકડીકા.
 આઠ વરસકી હુઈ ઉમર જ્યાં, હુઈ જ્ઞાત જ્યાં જબ લેખી;
 કીયારે સગપણ દીયારે શ્રીકૃળ, વોહી શ્રીકૃળ પણ લકડીકા.
 બાર વરસકી હુઈ ઉમર જ્યાં, તેર વરસ ખેડુ ભારી;
 વીવીધ જાતકા ખના માંડવા, હુઈ લગનકી તૈયારી.
 આએ ઘોડેપર ચડે વરરાજા, ઢળ્યા વીંઝણા લકડીકા;
 આએ સાજન ખેડે પાટપર, વહેંચ્યા શ્રીકૃળ લકડીકા.
 આએ સાસુ જ્યાં પુખણ પુખણે, વોહી પુખણા લકડીકા;
 ગએ માંહરે ખેડે વર વહુ, ઢળ્યા ખાનેઠ પણ લકડીકા.
 લાએ વાંસડા ખાંધી ચોરી, વોહી વાંસડા લકડીકા;
 ચાર મંગલકા ફેરા ફીરા જબ, ખાંધ્યા મીઠળ પણ લકડીકા.
 લાએ સોપારી કીયા ટુકડા, વોહી સોપારી લકડીકા;
 એકી બેકી જ્યાં ખેલે વરરાજા, દેખો તમાસા લકડીકા.

ગએ મહેલમેં ચડે વરરાજા, ઢળ્યા ઢાલીયા ચાંદીકા;
 વીવીધ જાતકી નકસી બનવાઇ, વોહી ઢાલીયા લકડીકા.
 આએ ઘડપણુ ગીરા દાંત જખ, લીયા ટેકા પણુ લકડીકા;
 આએ કાળ જ્યાં ચડે છાતીપર, ઢળ્યા ઢાલીયા પણુ લકડીકા.
 લાએ વાંસડા બાંધી ઠાઠડી, વોહી વાંસડા લકડીકા;
 લાએ સુખડ-લાએ શ્રીફળ, લાએ ખાપટા લાકડીકા.
 કુટુંબ કબીલો કોઇ નહી તારો, નહી હેં તારી સગીરે માઇ;
 કહે ભોગીલાલ સુણો મોરે સજ્જન, છેવટ બાળ્યા લકડીકા.
 ગાંધી માહાત્મા એ કયા બનાયા, દેખો રેંટીયા લકડીકા;
 ઉસીકે પર સ્વરાજકા બીન્દુ, દેખો તમાસા લકડીકા.

ગજલ.

અમારી પ્રેમની લકડી, સુણીને રેંટીયો લેશો;
 તમારા દેશના માટે, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.
 વીદેશીનો જીલમ ઝાઝો, સાદાઇથી કાંકતો સીખો;
 તમારા લાભને સાફ, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.
 શુભામી બેડીયો તોડવા, ઉપાય તો કંઇક ચોખ્ખો;
 સ્વતંત્ર તો થવા સાફ, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.
 અમારી લાકઠી જુઓ, બનાવે મહેલને માલો;
 બનાવે દેવ મંદીરો, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.

વળી તે લાકડીથી તો, વીવીધ ચીજો બનાવે છે;
 અને છે રેંટીયો તેનો, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.
 ભોગીલાલ પ્રેમથી કહે છે, લકડી ગુણ બતાવે છે;
 ઇચ્છા ને હોય સ્વરાજ્યની, તમે સૌ રેંટીયો લેશો.

જગતમાં કુસંપનું બીજ દીવસે દીવસે વધતું ગયું.
 ત્યારે મને જગતમાં ખ્યાલ આવ્યો, કયા દાખલાથી દુનીયા
 સમજે ત્યારે એક દીવસ માહરે ત્યાં દરજી સીવવા આવ્યો.
 ત્યારે ગજ, કાતર અને સોય, દોરા ઉપર મને ખ્યાલ
 આવ્યો, ત્યારે જગતને તે ખ્યાલ બતાવું છું. તો જગત
 સમજશે અને તે દાખલો ધ્યાનમાં લઈ વીચાર કરશે.

(હરી ભજન બીના દુઃખ દરીયા.)

સુખ દરજીડા, ગજકાતર ને સોયદોરાના ગુણ કહું.

આ અંધ દુનીયાના લોકોને, સમજાવવા દાખલો હું દઉં;
 ગજબદ સલાહ આપનારો છે, કાતરની સંગે રહેનારો છે,
 તે કુસંપ તણો કરનારો છે. સુખ દરજીડા. ૧

કાતરતો કલેશી નારી છે, કુસંપ તણી કરનારી છે;
 હોય ભેગા તેને બુદ્ધા કરનારી છે. સુખ. ૨

હરજી સીવવા આવે છે, ગજકાતર ને લોંચ પછાડે છે.
બહો સોયને માથે રાંખે છે. સુષુ. ૩

સોય સુલક્ષણી નારી છે, દાહી ઘણી હોંશીયારી છે.
હોય જુદાં તેને લેગા કરનારી છે. સુષુ. ૪

સોયનો પતી તો કેવો છે. રંગે રૂપાળો નેચા જેવો છે;
તેનું નામ જગતમાં દોરો છે. સુષુ. ૫

દોરો જેવો નર એક જાણું, માહત્મા ગાંધીને પીછાણું;
ખીજ લાંખા ગજ જેવા જાણું. સુષુ. ૬

કાતર જેવી બેનો માહરી. ઘાલી દેશનની શીશીયારી
જેથી દેશની થઇ છે લાચારી. સુષુ. ૭

સોય જેવી સાધવી નારી. જો બને બેનો માહરી
તો થાય જ દેશની બલીહારી. સુષુ. ૮

પ્રેમે કહે છે લોગીલાલ. ગજ કાતરને કાઠો બહાર,
તમે સોય દોરાનો નીત્ય કરજો ખ્યાલ. સુષુ. ૯

ખાવન પતાં નો ગંજીફાના ચીતાર. દુનીયાને
સમજવા જેવો હોવાથી અવલથી કે આખર સુધીમાં
ગંજીફા શું બતાવે છે. તે સેવકે પોતાની અદ્ય જુદિથી

લખ્યો છે તે ખાસ વાંચવો. વંચાવવો. અને શીખવા
મલામણુ છે.

ગજલ.

જગતના લાભને સારૂ ગંજીફા હું ખતાવુ છું
અજખ છે શુણ તેનામાં, તમોને હું ખતાવુ છું;
દુરીનું પાન પહેલુ છે જગતમાં પુણ્ય પાપો બે;
ત્રીતીરીનું ત્રણ ટેખલ છે, તમોને હું ખતાવુ છું;
ત્રીતીરીના ત્રણ ટેખલની, તમો સોખત ના કરશો;
થયા પાયમાલ તો તેથી, તમોને હું ખતાવુ છું;
ચોકાની ચાર દીશાઓ, કીધી છે વાત શાસ્ત્રમાં;
પંચો તો પંચ પરમેષી, તમોને હું ખતાવુ છું;
છકે તો લેખ છઠીના, ભુત્યા તો નહી જ ભુસારો;
સતાની વાત છે જુડી, તમોને હું ખતાવુ છું;
સતો શુ દુનીયામાં તો દરેક ને શુ ખતાવે છે;
કરો ન પાપ તો આજું, તમોને હું ખતાવું છું;
અઠો ત્યાં અષ્ટ કલ્યાણી, મંગળની વાત થાએ છે;
નવો નહી આંક ને છાડે, તમોને હું ખતાવુ છું;
નવેદુ અઠાર તો સમજો, જૂઓને આઠને એક નવ;
નવે ત્રણેજ સતાવીશ, તમોને હું ખતાવુ છું;
દશે તો શું કહે જગને, દશે દીશાઓ ખુલ્લી છે;

પરા ધીનતાની છે બિડી, તમોને હું બતાવુ છું;
 વીદેશીનાજ મોહમાં તો, ગુલામી સૌ બની પ્રજા;
 હશે ઉદ્ધાસ છે તેથી. તમોને હું બતાવુ છું;
 ગોલ્લા જેવાં કરી કૃત્યો, ગુલામી સૌ બની બિડા;
 આલે હુકમ રાણીનો, તમોને હું બતાવુ છું;
 મથે છે બાહ્યાહ શૂરો, જગતમાં માહત્તમા ગાંધી;
 કરે છે દેશની સેવા, તમોને હું બતાવુ છું.
 માગે છે માહત્તમા ગાંધી, મને એછોજ સૌ દેશે;
 હીન્દુને બંન્ધુ મુસલમાન, તમોને હું બતાવુ છું;
 મળે એછોજ ગાંધી ને, સ્વરાજ સામું ઝઢું આવે;
 સમજાવે જગતને (લોગી) તમોને હું બતાવું છું;

(વીર પુરૂષ કોણ.)

જગતના ઇતીહાસો જોતાં તેમજ અનેક પુસ્તકોનું મનન કરતાં માલમ પડયું કે આખા જગતમાં વીર પુરૂષ કોણ ? ફક્ત માહત્તમા ગાંધીજી સીવાય કોઈ મારી નજરે નથી. પડતા. ત્યારે વીર પુરૂષ કોણ જેણે આખી દુનીયામાં નવું જીવન રેડયું અને જે દુનીયા આજ અમુક વખત ઉપર ધણાજ મોહ દશામાં તલ્લીન હતી તે દુનીયા અત્યારે સાહાઈમાં જીવન વ્યતીત કરવા તન મન ધનથી તૈયાર થાય છે તે બનાવનાર કોણ.

વેઠ્યા છે દુખ તો આજ, ખરાં બાપ્રીકા મહી જેણે,
 એવો તો આ જગતમહી, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 ગણે નહીં તાપ કે તડકો, ગણે નહીં સુખ કે દુખો;
 ગણે નહીં જેલના દુખો, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 બેરીષ્ટર હોદાને ત્યાગી, ફકીરી દેશની આઝી;
 માયા મોહ દીલથી ત્યાગી, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 બ્રીટીશ સલતનતની સાથે, જેને તો બાકરી બાંધી;
 અરે તે બાકરી ધરનાર, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 દૂભવી આખી આલમને, મુઠીમાં વશ ફીધી છે;
 સહને વશ કરનારો, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 જૂલમ તો દેશમાં ચાલે, સહન ન કેઈથી થાતો;
 પરાધીનતાને તોડનારો, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 અસહ દુખ જેલમાં રહીને, ખમ્યા છે વીર પુરૂષે જે;
 છતાં નહીં ટેક છોડી છે, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 દીપાવી કુખ માતાની, દીપાવ્યું કુળ પિતાનું;
 અરે તે કુળ દીપાવનાર, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 સહીને દુખ કાચાથી, કરી છે દેશની સેવા;
 અજબ જ્યોતીજ પ્રગટાવી, પુરૂષ વીર કોણ એવો છે;
 એવો છે માહત્તમા ગાંધી, મોહનની ખંસરી સાંધી;

જીવંતીથી દુમીયા ખાંધી, પુરૂષ વીર એક એવો છે;
 નમે અન્યાયને કદી નહી, ચલાવે ન્યાયની વાતી;
 સમજાવે ન્યાય શ્રીદત્તને, તપસ્વી એક એવો છે;
 દુનીયાને વીનંતી મહારી, ગાંધીની રાહ પર ચાલો;
 મુકી ભપકો સીખો સદૈ, શીખવનાર એક એવો છે;
 ખચાવો ગાંઠના પેસા, કહે છે માહત્તમા ગાંધી;
 વીનંતી ધ્યાનમાં ધરજો, શીખવનાર એક એવો છે;
 કહે છે પ્રેમથી સેવક, ભોળીલાલ ચરણને નાંભી;
 થજો જયકાર ગાંધીનો, પુરૂષ વીર એક એવો છે;

સ્વદેશ ધર્મ.

પ્રભુએ જો તને આપ્યું ગરીબને દાન દેતો જા,
 ખરી છે દેશની સેવા જરી તું ધ્યાન લેતો જા.
 બંધાવ્યા મહેલને માળા. કર્યા તે ખૂમતો ચાળા;
 ગરીબની જુપડી ઉપર જરી તું ધ્યાન ધરતો જા.
 ઘડાવ્યા ઘાટ ફાળીના મંગાવી મોટરો મોટી,
 હશે શું દુખ દુનીયામાં જરીક તું કંઈક જોતો જા.
 જમો છો માલ મીઠાનો વળી મેવા બહુ સારાં;
 પરંતુ કોણ ભૂખ્યું છે જરી તું હીલ દેતો જા.
 પહેરો છો આપ મુલ્યવાળા અરે વસ્ત્રોજ બહુ ઝીણા,
 ગરીબ છે બહુ જણા નગ્ન અરે કાયાને ઢાંકતો જા.
 ફરો છો આપ મોટરમાં વળી સલુનમાં ખીતે;
 શીખીશો દેશની સેવા સેવા તો દેશની કરતો જા.

આજે જ્યાં મોતનો ડંકો કશું નહીં સાથ આવે છે,
 મુકીને પાપના કામો ધર્મ તું કંઈક કરતો જા.
 આવે નહીં સાથમાં કદીએ કુંડુંબકળીલો સંગે કોઈ;
 સ્વાસ્થ્યની છે બધી બાજુ સ્વાસ્થ્યને કંઈક તજતો જા.
 ભોગીલાલ પ્રેમથી કહે છે. આડંબર ખોટો મુકી દો,
 કરવાને હેશની સેવા તમારો પ્રાણ અર્પી દો.

કર્મ કરે તે કાંઈ.

કર્મ કરે તે કોઈ નવ કરશે ખીના કરમ નહીં હોનેકા,
 કર્મ કું શરમ જરી નહીં હેજી કર્મ કરે વો થાવે ગા.
 પાંચ પાંઠવા અને દ્રૌપદી દેખો દાખલા શાસ્ત્રોકા;
 બાર વરસ તકવનમાં ભટક્યાં દેખો દાખલા કર્મોકા.
 રાજા નળ રાણી દમયંતી દેખો દાખલા ધર્મોકા,
 બાહુક બનકે રાજા ભમીયા દેખો દાખલા કર્મોકા.
 ચૌહ ચોકડી રાજલંકાકા દેખો સતી મંદોદરી રાણી;
 કર્મ કે લીયે રાજા રાવણ પળમેં હુવા ધૂળધાણી.
 રાજા હરીશ્ચંદ્ર ઓર તારામતી રોહીત પુત્ર તુમ પીછાણો,
 કર્મ કે લીયે રાજા હરીશ્ચંદ્ર ભંગી કે ઘર વેચાણો.
 રામ લક્ષ્મણ હોતુ બંધવ દેખો સતી સીતાનારી
 ચૌહ વરસ વનવનમે ફરતે કરમકી ઘટના હે ન્યારી
 કર્મે શેઠ શાહુકાર કહે લાવે કરમ ટૂંકડા મંગવાવે
 કર્મ મહેલ મંદીર બનાવે કર્મ વનમે રહે રાવે
 એસા જાણકે ધ્યાન ધરો કુછ કરો મુકુલ્ય ભાઈ તુમ જગમે
 કહે ભોગીલાલ સુણો મોરે સજ્જન ધ્યાન ધરો પ્રભુકા હીલમે

ગજલ.

હવે જાગી જરા જુઓ.

અરે ઓ આર્ય બંધુઓ કુળા ચારો અને ધર્મે,
 બધું હાથે કરી ખુવો, હવે જાગી જરા જુઓ.
 હોટેલમાં ઉંચ નિચ મેળા, જમે પંગત મહી લેળા;
 અભક્ષ્યા ભક્ષની વેળા, હવે જાગી જરા જુઓ !
 સમજાયે નાત કંઈએ નહી, ટોપીએ ખાખરી જ્યાં રહી,
 સુધારાની ખુખી આ કહી, હવે જાગી જરા જુઓ !
 સીનેમા નાટકે જાઓ, સઉ નર નારી દ્યો દહાવો;
 વ્યભિચારી ગીતો ગાવો. હવે જાગી જરા જુઓ !
 મળે કેળવણી રૂડી, અનાચારી અને ભુડી,
 કરી મતી સર્વની કુડી, હવે જાગી જરા જુઓ !
 સુધારે વિશ્વ વટલાવ્યું, બધાંયે એકઠાં ખાવું;
 છતાં ના આત્મ બળ આવ્યું, હવે જાગી જરા જુઓ !
 ભણ્યા મુસદ્દીઓ એવું, લીધું તે પાછું ના દેવું,
 શિખ્યા સમજ્યા ઘણા એવું, હવે જાગી જરા જુઓ !
 મુળો માને ગાજર પીતા, પ્રજાવર્ણ શંકરી દેતા;
 એમાં ક્યાંથી મળે વેતા હવે જાગી જરા જુઓ !

વિચિક્ષણ વાયરો વાયો ફેશન ફસીયારીને લાવ્યો,
 લખાડી લુચ્ચેએ ફાવ્યો, હવે જાગી જરા જુઓ !
 પગરખાં પાઘડી ઘોતી, સુધારે એ કરો રોતી;
 થયા ખુટ પાટલુણ ટોપી હવે જાગી જરા જુઓ !
 ખમીસ પર કોટને કોલર ચરમાં ઘઠીઆળને હંટર,
 રૂમાલ મોબાઇલ પર ગેટર હવે જાગી જરા જુઓ !
 દારૂડીયાની દુઃખી સ્થિતિ મળે તલ ભારના નિતિ;
 ખરી મહો મર્જની ભીતી, હવે જાગી જરા જુઓ !
 ચાહે નખોદ તો વાળ્યું, મુખડાંનું તેજ તો ટાળ્યું,
 અનુભવથી અમે લાળ્યું, હવે જાગી જરા જુઓ !
 સોડા લેમન ચિરૂડ ચસકો, મટનની સાથ લ્યો મશકો,
 લગાડ્યો વિદેશીએ ભરકો, હવે જાગી જરા જુઓ !
 અફીણ ચંડુળ અને કોકીન, થયા ઝાઝા વ્યસનમાં લીન,
 તબક્કાં વ્યસ્તો જુઓને ચીન, હવે જાગી જરા જુઓ !
 જાહેરમાં લાવણો ખોત્રી, સુધારાની કળી હોળી;
 દોરીએ હા ! પ્રભા લોળી, હવે જાગી જરા જુઓ !
 ઘણાંના પગ નીચે બળતું, બન્યા બળ તેથી તાવળતું,
 છતાં કોઇએ ન સાંભળતું હવે જાગી જરા જુઓ !
 સ્વછંદે ચાલતી નારી નારી, કુધારાની ધ્વજા ધારી,
 મેળે ખેલે પનઘટ વારી, હવે જાગી જરા જુઓ !

વસો અંગે શુભ ધારે, ક્ષેત્ર બેઠાં આંખને મારે;
 કુટીલ નિર્લજ બને ભારે હવે જાગી જરા જુઓ !
 પ્રદ્યા સૌ શુભ વિકારી, વેર વ્યાધી વસન ભારી,
 વિવાદે સહ ગયા હારી, હવે જાગી જરા જુઓ !
 પ્રથમ જો ધાવ સુધાર્યું પરાઈ વાતે શું સાચું;
 પરસ્પર વેરને ધાયું હવે જાગી જરા જુઓ !
 દેશ ભકતો જુદાં જાપે, મુખે ઉપદેશ કે આપે,
 પોતાનો એકઠો સ્થાપે, હવે જાગી જરા જુઓ !
 કોઈ વેપારમાં કશ નહી, મળે છે નોકરી કે કંઈ
 ખોટા ખર્ચે મહાલે છે બહી હવે જાગી જરા જુઓ !
 વણીક આનંદ વરઘોડે વરામાં લક્ષ્મી બહુ તોડે,
 પકડયું પૂછના છોડે હવે જાગી જરા જુઓ !
 ખોટે ખર્ચે મોટાઈ માને બને લીખારી આ ખ્હાને,
 ઉડાવે લક્ષ્મીને તો તે, હવે જાગી જરા જુઓ !
 શ્રીમંતો રીત ગ્રંથો સારી, તબ્બે સૌ વ્યસ્તો દુઃખકારી;
 ઉદમતી કાઢે કે, ખારી, હવે જાગી જરા જુઓ !
 કુટુંબને પ્રેમથી પાળો, દુઃખી નજરે નહીં ભાળો,
 ઉદમથી ભાર્ત ઉજળો, હવે જાગી જરા જુઓ !
 ભારત સૌ સંપત્તી આલે, સુલામીમાં નહીં મહાલે,
 પછી સ્વરાજ્યને ભાળે, હવે જાગી જરા જુઓ !

શિખામણ ગાંધીજીની સારી, મુક્તી અસહકારની ભારી
ભોજીલાલનીયે બલીયારી, હવે ભગી જરા જુઓ !

સત્યાગ્રહી વિરોને.

પ્રીતે તમારા પ્રેમના ! અહીં આદ્યો પૂજન અમે;
સાચા શુરા સત્યાગ્રહી, આજે પધારો મન્દિરે.
સમશેર, બાલા, અધુકેને, તોપ ગોળા બોંબના;
સત્યાગ્રહીને એ નથી, સાધન કશ્યાં એ કામનાં.
સત્યાગ્રહી શસ્ત્રગ્રહી, સ્વપ્ને થવાના તે નથી;
સત્યાગ્રહી શસ્ત્રગ્રહીનો, મેળ ખાવાનો નથી.
સત્યાગ્રહી ખમશે દુઃખો, આવી પડે જે ઉપરે;
સ્વરાજ્ય સાચું પ્રાપ્ત કરતાં, મરણથી તે ના ડરે.
પોલોસ ગુપ્ત સી. આઈ. ડી. કદી ખોટી રીતે જો નડે;
સત્યાગ્રહી સાચો કદીએ, હાથ ઉંચા નવ કરે.
કદી જેલમાં રાખે લલે, પગ હસ્તમાં બેડી જડે;
ખોરાક પુરો ના મળે પણ નહિં લઢે એ નહિં લઢે.
એવા મહાત્મા ગાંધીજીનાં, આદ્યો પૂજન અમે;
સાચા ! શુરા સત્યાગ્રહી, આજે પધારો મન્દિરે.

અવીનાશી.

મંત્ર.

તમે સૌ ભારત નરનારા, હવે તો કંઈક સમજ્યો
 મૂંઝી દો કલેશને નીંદા તમે સૌ રેંટીયો લેશો. ૧
 વંઠ્યું છે ઘર પોતાનું જુઓ ભક્તાણુ પેદું છે
 વંઠ્યું છે આપનું ખેતર હરાયું ઘેર પેદું છે. ૨
 ત્રંઠ્યો છે આપનો કુવો કળૂતર આવી પેદું છે
 વંઠ્યો છે દેશ આખો ત્યાં વીદેહી ભૂત પેદું છે. ૩
 વીદેશભૂતને નાબૂદ કરો કહે માહત્તમા સાંધી,
 મહાબલકવીથી તેને તો સાંકળ ફડી સત્યની સાંધી. ૪
 સુદર્શનચક્ર લેવાને વીંનતી છે હવે માહરી
 કહે પ્રેમથી લોગી લેશો રેંટીયો નરનારી. ૫

બાળીનાંખોરેબાળીનાંખો, તમેવીદેશીકપડાંબાળીનાંખો(૨)
 જેણે હાડ મોંસની ખેળ ચડે, હીન્દુ મુસલમાન કેમ ચડે;
 હવે દેશનું ગૌરવ કંઈ સજો, તમે વીદેશો કપડાં બાળી નાંખો.
 હબારો ગાયો કપાએ છે, તેનું ઘોસ વીદેશી ખાએ છે.
 અબીમાન હવે કંઈ દેશ ધરો તમે વીદેશી
 કરોડે ફપીયા બચે છે. વીદેશી મોંને મારે છે,
 બની દેશી પરાધીનતા તોડો. તમે વીદેશી
 દેશ તમારો દુઃખી છે, આપ મહીલાઓ લુખી છે,
 હવે સ્વંત્રતાને કંઈ સીજો. તમે વીદેશી
 વીદેશી કાપડ બાળે ને, પાપ તેનું ધોવાએ છે,
 લેથી સ્વરાજ્ય નહીં આવે ને તમે વીદેશી

સર્વ સદ્ગુણરસને સર્વોત્તમ અનુભવની તરફ લઈ જાય છે. આથી જ
 હમણું જ આ પુસ્તક બહારી આપણાં હૃદયો સુધી પહોંચે છે તો જાણ થ
 ની જાય ખાતરી. આપની પાસે રજુ કર્યું છે તો આમ જાણી મો
 મંડળમાં ફેલાવો કરો. સેવકની જાણ હોય તો જાણ કરો. આપ
 બાળક સંગીતમાં આપણું હૃદય અમર કેદ પડે નાંડકના પોર. તો
 જોઈ સીધાંત હિમર રાસ તથા વીંચુલ ધર્મના સાચી પોર. તો
 દુઃખ ઠીકા અમર આપણાં જેસ રૂપમાં બનાવવા હશે તો જોઈ
 મુજબ બનાવી આપવામાં આવશે તથા સંગ-રાગશૃંગી કામ શીખરવ
 ઠીકા હશે. અમર માંડની શ્રાવણ સંગીત. વાળુ. (તાળ)ની ઠમ
 શીખવા-ઠીકા હશે તો પણ શીખવાડવામાં આવશે.

અમારું પીણું નવીન પુસ્તક દંબાબાજ દુનીયાના નામનું

ચોક્કસ વખતમાં બહાર પડશે. આટલું જાણ થવા પીનતો
 ડી. ૦-૧૨-૦ પોસ્ટેજ જુદું દરેક બહાર ગામથી મંગાવનારને વી. પ
 થી. મોકલવામાં આવશે.
 લખો—ચા. મજા.

શ્રી. આપને સેવક.
 ભોગીલાલ રતનચંદ કૃષ્ણ પાઠશાળા
 બેરીયાલ હાઇસ્કૂલની પાસે.
 અમદાવાદ.

વંદે માતરમ.

